

על נרשא "ההתרוצצות והדוממות". בעצם החז' רה מתמקד הקורא בוואריאציה הפרטית של כל אחת מן הדמויות ולא במשותף, שהרי הוא גלוי מדי לעין. משותף זה מכוון את הקורא להקשיב לאהבת-החיים שיש באביגיל כדיאלוג שהיא מנהלת עם שכנתה שאינה אוהבת חתולים (עמ' 41), תוך כדי טיפולה המסור בהם, לשקט הכבד שלאחר כריתת העצים לאורך הרחוב שבו גרה פיליס ("כל הקיץ, כל הלילות" עמ' 55), לחוש את ההנאה שבכאב הגירוד ("מרתה תמתי לנצח"), מכיוון שכל היתר "...כל כך באנאלי (ו)שום דבר בעצם לא משתנה בחיים..." (עמ' 71). משתנה רק זווית-הראייה שבחירתה מעני-קה תחושה של חופש.

עדינה מור-חיים שליט

רות אלמוג

"...את חוסר המנוחה, את הקדחת של המוח, את ההארמוניה המאגית הזאת שבין התרוצצות לדוממות..." (עמ' 88)

מצע פילוסופי זה על אופן הקיום של יצירת אמנות כהיעדר ממשותף הוצע עלידי סארטר בכתביו ("המדומה", 1940). אולם בעוד דרכו מהמדומה לבלתי-ממשי באקזיסטנציה, ביצירת דמויות שביות בקיומן הפיזי להשגת חירותן, דרכה של רות אלמוג היא בהעמדת דמויות השביות ברגשותיהן ומשמרות אותן בפנימיותן, כדי "להשיג חופש בשביל שלומית שלה" (שם, עמ' 87). אין זה מקרי, אם כן, שרוב דמויותיו של סארטר הן דמויות גברים המייצגים פוטנציה אימפוטנציה ביציאה החוצה, ושרות אלמוג בחרה בנשים כדמויות המייצגות את הפוטנציה אימפוטנציה שלהן מכוח מבניהן בהתכנסותן פנימה. כוונה זו מדגישה את נקודת-התצפית המתמקדת בצבע, בתנועה, בטרור, במחלה, בריגוש הקודח המביא לשיתוק רגעי ומיד לאחר-מכן למין פעילות קדחתנית חסרת מטרה, והדבר נעשה בכשרון רב. הקורא את "נשים" רואה את עצמו. הוא חש בדידות, שמחה, יופי, לא בדרך המוכרת של הודעות, אלא בהליכת קסם אחר התחמקותיה של המחברת מהגדרה כלשהי, המביאה אותו להיפגש שוב ושוב עם צילו.

בכך היא מיישמת את רצונה להעביר חוויה מילולית כחוויה הוזה לחוויות ההסתכלות בציר, כשהצדדים התימאטים אינם מוסיפים ואינם גורעים לקליטתה. מה עוד שנראה, כי ישנה חזרה מכוונת עליהם. הסיפור על אביגיל והתקפת קוצר הנשימה הפוקדת אותה עם גילוי נשיותה עלידי תלמידה-לשעבר ("הצטמצמות" עמ' 9-42), אינו שונה במהותו מהסיפור על מרתה ("מרתה תמתי עד נצח", עמ' 69-82), המממשת חושניותה במחלתה. כן אינן שונות יתר הדמויות בקובץ בסיווגן לצאת מגשיותן החלומה אל אהבה בוגרת ורציפה. אף החזרה על דמות האב כעל דמות העומדת מאחורי חבלה זו מדגישה את היחס הלא רלוונטי שיש ליחס ל"איך" ול"מה", משום הבאנאליות שבח-סימה זו ובעייתיות המצטברת בהתמודדות ללא מוצא עימה. לא התכנים חשובים, אלא המצב הקיומי-הרגשי המתקבל מהם, והמיתרגם לתנר עות וצבעים המשתנים מסיפור לסיפור, כמו היו שבעה הסיפורים בקובץ שבע ואריאציות

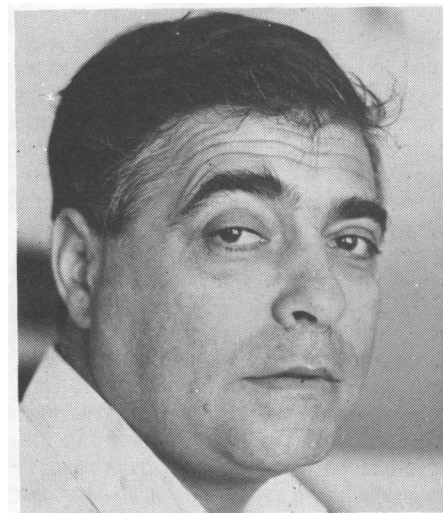
מן המדומה אל הבלתי-נשכח

רות אלמוג, נשים, הוצאת כתר, ירושלים, 1986.

מ קובל להתייחס אל מושא אסתטי כאל רעיון שמומש, בין אם זה רעיון בצורת דימוי שמומש על בד במשיכות מחול, בצבע, ובין אם המדובר בציר; בין אם באמצעות אנאלוגים מילוליים כשמדובר בסיפורת ובשירה, ובין אם שימוש השחקן בגופו, כבאנאלוג לאי-שיותו המדומה. ממש כשם שמקובל להתייחס אל מציאות הנראית לעין כאל תוצאה של רעיון, מחשבה, חלום, כשהחיים הם כביכול מחוצה לנו והרעיון הוא בתוכנו. במצב דברים זה ניתן להכליל מעשה אמנות - כמעשה אמנות, החיים - כחיים ומה שעומד ביניהם כמוחש בעל דרגות קיום, או דימוי בהתאם לקירבתו לממשי, או למדומה, ולשבצם במין דינמיקה של עשייה - לאי-עשייה, חיים ומוות, מציאות ודמיון.

כנגד הכללות אלו יוצאת רות אלמוג בספרה "נשים", בהיצג - דרך הדמויות הפועלות, בהיגד - באמירות ישירות של הדמויות על החיים, על מעשה האמנות ועל יחסי הגומלין ביניהם. כמו כן ערשה היא זאת בהדגמת דרך כתיבה המקנה לה בסיפורת העברית מעמד של סופרת בעלת נקודת-תצפית המייצגת חלק מסר ים במציאות שאיש לפנייה לא האיר. בסיפור: "שלומית: סוס שותה שחור, חבצלת ואור זורם" (עמ' 83-102), כותבת שלומית במחברתה על היחסים שבין הסופר לדמויותיו, או בין האדם לבין-דמותו: "...אין מחשבות חדשות. יש רק ניסוחים חדשים. מתי אני חושבת? כשאני שרויה בתנועה. היום מהבוקר אני חושבת על צבעים. אולי בגלל שאני כותבת על שלומית. איך שהכול מוכתב לנו. לא. אין שום אפשרות לחשוב על באופן חופשי מבלי שיהיה קודם לכן מושא שמטיל צל. עצום את עיניך ונסה לראות בדמיוןך צל. אתה רואה אותו עכשיו. האם אינך פוקח מיד את עיניך כדי לחפש מה חטא את הצל הזה? אבל אני - אני רוצה חופש לפחות בשביל שלומית שלי. אבל אם אני אצא בהכרזה של שלומית היא צל שאין שום מרשמים שישמטיל אותי - האם מישוהו מאמין לי בכלל?..." (עמ' 87, הדגשות שלי).

דרגת החופש המיוחסת כאדם וכיוצר מותנית בסילוק ההרגל הכפייתי שבהפעלת הרצון לת-פוס את הממשי - "איזה מושא מטיל הצל" - ולבנות מושא אסתטי הנתפס עלידי תודעה מדמה המציבה אותו כבלתי-ממשי. עליכן הציר, ובמיוחד ציריו של גוגן, הם מודל לביטוי נעלה, משוחרר, כולי, של תנועה וצבע המשיג

חיים נגיד

"ביצים, מיצים, סירים. / ואנשים בתוך קופסה סגורים. / לאט, בעצב, הימים באים. // אנטנה ודוד שמש, ארץ הצבי. / ריקות בלי פשר, אל תתעצבי. / בחנקין הרמזור מחליף צבעים."

ראשית - וידי של כותב השורות הללו: אני אוהב את שיריו של חיים נגיד שראו אור עתה בספר נאה בסדרת השירה של הוצאת עם-עובד. כבר השורות לדעיל מעמידות על יחודו של ספר זה: יש פה נגיעה בחיים באמצעות השירה, מזוויות בלתי-שגרתיות. חיים נגיד מוצא את השירה שבימים-יום, ולא סתם ביום-יום - בחומי-יום, בלכלוך, בזבל, בדברים רבים המקיפים אותנו ושאננו אוהבים לדבר עליהם.